

Nyt hjem i midlertidig bolig

Congolesiske kvoteflygtninges ankomst til danske kommuner

Af Emilie Lund Mortensen & Mikkel Rytter

I denne artikel besøger vi Rose, Jeanne og Grace og deres børn i familiernes nye hjem i tre danske provinsbyer. Besøgene giver indblik i nogle af de udfordringer, kvoteflygtningefamilier fra DR Congo oplever, når de genbosættes i Danmark fra flygtningelejre i Rwanda og indkvarteres i midlertidige boliger. Her bliver de, blandt meget andet, konfronteret med hjemmets anderledes beskaffenhed og de sociale normer, der knytter sig til hjem og hushold i Danmark.

Efter flere års pause er Danmark igen begyndt at modtage kvoteflygtninge. En kvoteflygtning bliver genbosat efter aftale med FNs Højkommissær for Flygtninge (UNHCR). I 2015 vedtog den danske regering et stop for modtagelsen af kvoteflygtninge med reference til presset fra spontane asylansøgere, der kom til landet gennem Europa. Indtil da havde Danmark årligt modtaget omkring 500 kvoteflygtninge. Modsat asylansøgere bliver kvoteflygtninge ikke indkvarteret på et flygtningecenter men bliver derimod transporteret direkte fra lufthavnen til deres nye hjem. I 2020 besluttede den Socialdemokratiske regering at genoptage modtagelsen af kvoteflygtninge; i de følgende tre år skulle Danmark årligt modtage 200 kvoteflygtninge. Før jul 2021 og i løbet af foråret 2022 ankom de første 197 congolesiske kvoteflygtninge. De er alle kvinder med børn. Nogle er enlige mødre, andre er familier i tre generationer eller søstre med små børn. Familierne blev bolig-placeret i 33 kommuner.

Denne artikel udspringer af forskningsprojektet "Reorienting Integration", der er et samarbejde mellem Afdelingen for Antropologi ved Aarhus Universitet, DRC Dansk Flygtningehjælp og kommuner landet over. Projektet, der strækker sig fra 2022 til 2026, følger en række congolesiske familier i løbet af deres første tid i Danmark. På baggrund af etnografisk feltarbejde,

herunder deltagerobservation og interviews, blandt en række nyankomne kvoteflygtninge, fokuserer artiklen særligt på de udfordringer, familierne møder med at skabe hjem ud af de *midlertidige boliger*, de får stillet til rådighed af deres nye kommune. Familierne kommer altovervejende fra DR Congo og har boet en årrække under meget anderledes levevilkår i flygtningelejre i Rwanda. Ved ankomsten til Danmark skal de finde sig til rette i et hverdagsliv med nye rutiner, sociale normer, sprogskole, praktik og daginstitutioner og i en ny bolig. For familierne er den nye bolig i udgangspunktet en tom skal, der skal indtages og gøres beboelig og hjemlig.

Inspireret af Sara Ahmeds bog *Queer Phenomenology* fra 2006 anskuer vi kvoteflygtningenes genbosætning i Danmark som en overvældende oplevelse, hvori familierne løbende reorienteres. Vi trækker særligt på Ahmeds begreb om *orientering*, herunder præmissen om, at mennesker altid er orienterede i tid og rum mod bestemte forestillede fremtider, når vi relativt ubesværet håndterer vores hverdagsliv. En livsforandrende situation, som for eksempel genbosætning, kan analytisk betragtes som en *disorientering*, hvor individet bringes ud af kurs og oplever at miste retning og fodfæste i verden. *Reorientering* henviser i denne sammenhæng til den løbende proces, hvor individet genopdager og tilegner sig verden fra dets nye position og ståsted. Artiklen viser imidlertid, hvordan denne proces sjældent sker uden udfordringer og gnidninger. Dels udfordres de nyankomne familier af boligens fysiske fremtoning med faciliteter, som det tager tid at blive bekendt med, og dels af kommunale frontmedarbejdere og frivillige, der efter bedste evne forsøger at hjælpe familierne til rette ved at vise og forklare, hvilke normer og forventninger, der knytter sig til et hjem i Danmark. Artiklen giver således et indblik i kvoteflygtninges oplevelser af og bestræbelser på at finde sig til rette og hjemme og på ny få retning på tilværelsen i Danmark.

Når kvoteflygtninge kommer til Danmark

Kvoteflygtningene er udvalgt af UNHCR på baggrund af de kriterier, som den danske Udlændinge- og integrationsminister, først Mattias Tesfaye (S) og siden Kaare Dybvad Bek (S), har opstillet. De, som aktuelt kommer til Danmark, er udvalgt på baggrund af deres status som enlige kvinder. I UNHCRs system er de klassificeret som "udsatte kvinder" ("women at risk") og er kvinder med børn uden mandligt netværk. Enlige kvinder betragtes i denne sammenhæng som en særligt sårbar gruppe, med større risiko for overgreb, marginalisering og chikane i store flygtningelejre.

Hvor nogle lande tilbyder kvoteflygtninge adgang til permanent opholdstilladelse eller sågar statsborgerskab ved ankomsten, er kvoteflygtningene, der kommer til Danmark, omfattet af det såkaldte *paradigmeskifte* fra 2019 i dansk flygtningepolitik. Det betyder i praksis, at de congolesiske familier bliver tildelt midlertidig opholdstilladelse og løbende skal have genvurderet og forlænget deres beskyttelsesbehov, typisk hvert andet år.

Indgang til permanent bolig. Foto: forfatteren.

Indgang til midlertidig bolig. Foto: forfatteren.

Ved ankomsten til Danmark fordeles kvoteflygtningefamilierne blandt landets kommuner. Når en familie er visiteret til en kommune, er det dennes opgave at stille en bolig til rådighed. Det er meget forskelligt, hvilke typer boliger kommunerne råder over. I 2022 var mange kommuner ekstra udfordret af de mange krigsflygtninge fra Ukraine, der ligeledes har haft behov for midlertidig indkvartering.

Der er flere faktorer, som kan gøre det svært at finde en passende bolig til kvoteflygtningene, herunder størrelsen på familierne. En mor med fire børn eller en familie i tre generationer kræver en del kvadratmeter, og sådan en bolig kan være svær at finde blandt de boliger, som kommunen råder over. I de kommuner, hvor familierne boligplaceres i en permanent bolig, er udfordringen ofte, at de skal kunne beta-

le huslejen ud af deres relativt lave "selvforsørgelses- og hjemrejseydelse". I nogle kommuner har det ikke været muligt at boligplacere familierne centralt i kommunens hovedby men længere ude i oplandet. I andre kommuner indkvarteres familierne sammen med andre flygtninge i nedlagte daginstitutioner eller plejehjem, der fungerer som midlertidige modtageboliger.

Familierum i en nedlagt børnehave

Rose og hendes to døtre på 5 og 1,5 år kom til Danmark kort før jul, 2021. De er blevet boligplaceret i en ældre, nedlagt børnehave på Sjælland, der er indrettet som midlertidigt bosted for kommunens flygtninge. Bygningen ligger på en parkeringsplads klods op ad en togstation. Indretningen giver et umiskendeligt indtryk af børnehave med et centralt fælleskøkken og diverse "stuer", der nu gør det ud for værelser for beboerne. Der bor syv flygtninge på stedet. Rose og børnene bor i "familierummet", hvilket betyder, at de både har et soveværelse og et opholdsrum. Det er nedslidt og spartansk indrettet med et spisebord, stole og en højstol til det yngste barn, en slidt sofa og et stuebord.

Rose og børnene er stedets eneste børnefamilie. Det har givet anledning til konflikt med de øvrige beboere, herunder en enlig kvinde, som ofte skælder ud, hvis børnene opholder sig i køkkenet eller leger på fællesarealerne. For at undgå konfrontation opholder Rose og pigerne sig derfor primært på værelset. Rose fortæller, at hun somme tider oplever stedet som "et fængsel".

Indkvartering i modtageboliger kan således give anledning til spændinger og konflikter mellem de forskellige familier. Der kan imidlertid også opstå konflikter mel-

Gihembe flygtningelejr i Rwanda (common license).

lem familiemedlemmer, der er boligplaceret sammen. En familie i tre generationer, der har haft separate hushold eller egne værelser i lejren i Rwanda, kan i Danmark pludseligt være nødsaget til at skulle dele værelse og måske seng. I andre tilfælde kan det være forhold omkring søskende med forskellige tilblivelseshistorier, der giver spændinger i en familie, der nu bor sammen i en lille bolig. I Danmark er familierne således ofte tvunget til at bo tæt sammen og være familie på nye måder. I flere kommuner har flygningene udtalt ønsker om, at få lov at splitte familien op i separate hushold. Dette er dog ikke altid muligt, da de pågældende familiemedlemmer på tidspunktet ofte ikke har råd til at betale separat husleje.

En lejlighed i et nedlagt plejehjem

Jeanne og hendes tre børn på 20, 15 og 9 år er blevet midlertidigt boligplaceret i en lille lejlighed i et nedlagt plejehjem på Fyn. Bygningen ligger på byens hovedgade. Byen har godt 3000 indbyggere og huser en kro, et apotek, et supermarked og en skole. Stedet, hvor familien bor, er nu hjem for

Kiziba flygtningelejr i Rwanda
(common license).

både flygtninge og borgere med mentale eller fysiske handicap. Jeanne og børnene deler ikke boligen med andre familier, men lejligheden de har fået stillet til rådighed er blot 50 kvartarmeter.

Typisk råder en kommune over et antal boliger, som anvendes til midlertidig indkvartering for flygtninge. Her er et loft over, hvor meget kommunen kan opkræve i leje, og lejen vil typisk være lavere end ved privat indkvartering. Det er også kommunen, som er ansvarlig for lejemålet ved skader eller udbedringer på boligen. En midlertidig bolig er således både den pågældende flygtning eller flygtningefamilies nye hjem og kommunens ejendom.

Emilie besøger Jeanne og hendes familie en forårsdag i 2022 for at høre om deres første tid i Danmark. Forud for mødet med Jeanne mødes hun med Morten, kommunens frontmedarbejder. Da mødet på kontoret i kommunens hovedby slutter en time før aftalen med Jeanne, foreslår Morten at "køre forbi". På sin computer kan han nemlig se, at "det ser ud som om, at Jeanne ikke er mødt i skole". Ved ankomsten til familiens adresse peger Morten på den første dør på en lang værelsesgang: "Her bor familien". Morten banker på, højlydt og hårdt. Intet svar. Morten banker på igen med samme styrke. "Banke, bank på", lyder det lidt nervøst fra telefontolkens med-

hør. Morten banker tredje gang med fornyet styrke, og nu åbnes døren af en lille korthåret kvinde. Morten går ind, han taler højt og siger på dansk: "Det her er Emilie, som er kommet for at lave et interview med jer". Kvinden kigger på Emilie, mens en anden, yngre kvinde kommer ud fra et tilstødende værelse. Telefontolken oversætter, mens Morten trækker mod døren, vinker og forlader familiens hjem.

Som illustreret ovenfor, afspejler det dobbelte "ejerforhold" sig i kommunale front-

medarbejderes adgang og tilgang til familierne og deres bolig. Når der er tale om en kommunal bolig kan frontmedarbejdere jævnligt komme på både anmeldte og uanmeldte besøg, og sagsbehandlere eller familiekonsulenter kan opsætte samtaler i borgernes hjem f.eks. i form af “husmøder” eller interviews. I andre tilfælde må flygtningefamilier deltage i brandøvelser for at sikre, at alle er indforstået med, hvordan de skal evakuere sig fra deres nye bolig i tilfælde af ildebrand.

Min, din og vores midlertidige bolig

Den midlertidige bolig giver altså tilsyneladende kommunale frontmedarbejdere et særligt råderum og en oplevelse af, at de kan tilgå borgerens hjem. Dette sker ofte for at imødekomme nyankomne familiers desorientering og udfordringer med at finde sig til rette i deres nye bolig. Situationen afspejler imidlertid også et asymmetrisk magtforhold, hvor kvoteflygtningefamilier har svært ved at sige fra overfor

de kommunale medarbejdere, der i mange sammenhænge også er deres primære livline i Danmark. Familierne oplever således frontmedarbejdernes tilstedeværelse i deres hjem som en tryghed og hjælp samtidig med, at myndighedspersoner ofte omgås med varsomhed, da flere familier har dårlige erfaringer med autoriteter med sig i bagagen. For Jeanne er det derfor forbundet med usikkerhed og forvirring, når en frontmedarbejder eller en antropolog tropper op i hendes og børnenes nye hjem og afkræver hende noget, hun ikke har erfaring med.

Hvor længe er en bolig midlertidig?

Der er ikke fastsat regler om, hvor længe en flygtning kan være midlertidigt indkvarteret. Efter marts 2019 er kommunerne ikke forpligtet til at anvise en permanent bolig til de flygtninge, som Udlændingestyrelsen visiterer til en kommune. Som udgangspunkt vil det være op til den enkelte familie at skaffe sig en permanent bolig. For mange er det dog svært at forholde sig til, hvad det vil sige at være tildelt en midlertidig bolig, og hvilke muligheder, de har, for på længere sigt at flytte til en større, en separat eller en permanent bolig.

Ved ankomsten til Danmark bliver familierne præsenteret for mange informationer, herunder en orientering om den nærmeste fremtid med forventet start på danskuddannelse, møder med deres sagsbehandler, information om deres opholdsgrundlag, nyt om børnenes skole eller daginstitution, lejekontrakter og meget mere. De fleste familier er i forvejen overvældede ovenpå genbosættelsen i Danmark og har derfor svært ved at huske og rumme de mange nye informationer, herunder om rammerne for deres midlertidige bolig.

Huslejen for den midlertidige bolig skal betales af den ydelse, som familiens myndige personer modtager. Som tidligere beskrevet er der ofte tale om en relativt lav husleje sammenlignet med lejen for f.eks. private lejemål. For de congolesiske kvoteflygtninge, heriblandt Rose og Jeanne, kan det derfor have lange udsigter, før de kan forlade familierummet i den nedlagte børnehave eller flytte fra den lille lejlighed i det nedlagte plejehjem til en større eller permanent bolig. Det vil kræve, at mødrene øger deres indtægter via et fuldtidsarbejde, men før det kan lade sig gøre, skal de deltage i sprogundervisning.

Udfordringen med boligen kommer blandt andet af integrationslovens fordring om selvforsørgelse. For de nyankomne kvoteflygtningefamilier er skismaet blot, at integrationsloven har fokus på at få flygtninge i arbejde så hurtigt som muligt. Integrationsloven tager ikke højde for, at kvoteflygtninge udgør en mere sårbar gruppe af flygtninge ofte uden samme sociale og kulturelle kapital, som andre flygtninge. Situationen for kvoteflygtninge er i den forstand særlig kompliceret; Integrationsloven er ikke møntet på dem, men de er ikke desto mindre omfavnet af loven og dennes fokus på selvforsørgelse (og hjemsendelse).

At finde sig til rette, hjemme

Under alle omstændigheder forsøger familierne efter bedste evne at finde sig til rette i deres nye, midlertidige hjem. Som beskrevet kommer kvoteflygtninge til Danmark fra UNHCR-lejre i Rwanda, hvor de for manges vedkommende har levet i længere tid. Her har familierne boet i ret basale huse eller barakker uden adgang til rindende vand, private toiletfor-

hold eller elektricitet. Mange har brugt dagen på at samle brænde, hente vand, skaffe gas og sælge eller bytte sig til madvarer. Ofte er de nytilkomne familier overvældede og glade for den bolig, de har fået stillet til rådighed i Danmark. Der er stor taknemmelighed at spore, og mange er særligt glade for at have adgang til rent og rindende vand og muligheden for at lave mad på et elektrisk komfur.

Kiziba flygtningelejr i Rwanda (common license).

Meget er altså nyt og anderledes, når familierne ankommer til Danmark og, fra den ene dag til den anden, placeres i en lejlighed, der udgør deres nye hjem. Oftest introduceres familien til lejlighedens inventar så snart, de ankommer fra lufthavnen. Her vejleder en kommunal medarbejder, assisteret af en tolk, familien i at bruge toilettet, åbne og lukke vinduer og senere affaldssortering, brug af eventuelle fællesarealer, energiforbrug, indeklima og meget mere.

For de fleste familier tager det en rum tid at blive dus med særligt køkkenets inventar. Det kan være svært at lære komfuret eller ovnens mange funktioner at kende, ligesom mange mødre ikke er vant til at lave mad i de små gryder, som køkkenet ofte er udstyret med, når de ankommer. Det kræver således tid at indtage deres nye bolig og føle sig hjemme.

Udover den konkrete introduktion til den nye bolig, formidler de kommunale medarbejdere også “tavs viden” bestående af implicite forventninger til og normer for, hvordan den nyankomne flygtningefamilie bør bebo den bolig, som de får stillet til rådighed. Andre aktører, herunder frivillige, deltager også i denne proces ved blandt andet at give boligen et udtryk, der for dem relaterer sig til “et hjem”. I deres nye bolig bliver familierne på den måde anvist af kommunale aktører og frivillige medborgere i, hvordan “man” holder hus og bruger sit hjem i Danmark; at det er vigtigt at lufte ud, at det er godt at have gardiner og en vasketøjskurv. Antropolog Birgitte Romme-Larsen (2011) har tidligere beskrevet, hvordan lokale aktører som f.eks. udlejer, naboer eller børnenes klasselærer korrigerer og retningsgiver nyttilkomne flygtninge ved at gøre dem opmærksomme på udtalte normer i hjemmet. Her bliver tilsyneladende almindelige hverdagsaktiviteter som at slå græs eller trække gardiner for og fra udtryk for nye borgeres forsøg på at passe ind og tilpasse sig danske normer.

Hvad gør en bolig til et hjem?

I integrationsloven er der ikke krav til standarden eller karakteren af den midlertidige indkvartering. Den skal dog være lovlig og godkendt til beboelse. Blandt andet grundet mangel på midlertidige opholdssteder i mange kommuner er boligerne, som i tilfældet med Rose og Jeanne, ofte nedslidte og med sparsomt inventar.

Mange flygtningefamilier matches med frivillige borgere, der bruger tid og energi på at hjælpe flygtninge tilrette i Danmark. Der kan imidlertid opstå gnidninger mellem de frivillige, der besøger kvoteflygtningene i deres hjem, og kommunen. Kontroverserne handler af og til om boligernes standard og om kommunernes ansvar for at skabe et godt udgangspunkt for familiernes nye hjem. Ofte bliver de frivilliges ideer, om hvad en god og hyggelig bolig består af, udfordret af den økonomiske virkelighed der tegner flygtningefamiliers liv og hverdag.

Et eksempel er Ellen på 80 år, som er aktiv i en kristen menighed i Jylland, hvor en congolesisk familie kommer hver uge. Siden oktober 2022 har Ellen engageret sig aktivt i familiens liv. Familien består af Grace og hendes fire halvstore børn fra 10 til 18 år. Ellen har besøgt dem i deres hjem og hjulpet med dette og hint. Ind imellem bager hun boller og kommer forbi med lidt godt til ungerne. Ellen efterlyser mere viden om, “hvad kommunerne skal give familierne”; om ikke der findes en liste over ting, der som minimum skal være klar i boligen, når en kvoteflygtningefamilie ankommer. Ellens spørgsmål udspringer af en general frustration over, at der i hendes optik mangler ganske væsentlige ting i familiens bolig. For eksempel, fortæller Ellen, “har familien gået rundt fra rum til rum med én lampe indtil for nylig, hvor menigheden hjalp dem med ekstra belysning. Og gardiner. De havde heller ingen gardiner!”. Nu har Ellen syet gardiner og hjulpet Grace

Screenshot fra introduktionsfilm til congolesiske kvoteflygtninge udarbejdet af DRC i samarbejde med AU.

med at få dem sat op. Hun har også købt nogle billeder til væggene i boligen, som familiens ældste dreng hjalp med at hænge op. Og så har hun købt en vasketøjskurv: "Før lå tøjet jo bare og flød". Ellen har indtryk af, at familien, og i særdeleshed Grace, er glad for den hjælp, hun tilbyder. Ellen mener selv, at hun har bidraget til at få orden på familiens hjem. Nu kan de både se i lyset fra lamperne om aftenen og trække gardiner for, så man ikke kan kigge ind i deres hjem.

At orientere sig på ny mod et fremtidigt hjem

Med inspiration hentet i Ahmeds (2006) begreb om *orientering* har artiklen diskuteret, hvordan genbosætning indebærer en reorientering mod nye hjem i imidlertidige boliger. Her spiller kommunale frontmedarbejdere og frivillige borgere en væsentlig rolle, da disse formidler både eksplicit og implicit viden om, lovkrav til og normer for livet i et dansk hjem og et godt liv i Danmark. Det kræver tid og en særlig indsats at indtage en nedlagt børnehavestue eller et værelse på et plejehjem og gøre dette hjemligt. At skabe et hjem er en vedvarende bestræbelse og en process, som kun lige er begyndt for de nyankomne kvoteflygtninge i Danmark.

I denne artikel har vi besøgt Rose, Jeanne og Grace i deres nye, midlertidige hjem. Besøgene har givet indtryk af de udfordringer, familierne møder i processen med at finde sig til rette, herunder familiernes økonomiske virke-

Forside på "best practice"-rapport målrettet frontpersonale med anbefalinger til modtagelsen af congolesiske kvoteflygtninge.

lighed, konflikter med medboere og frontpersonale, boligernes anderledes beskaffenhed, nye sociale normer samt den lovgivning, der danner rammen om deres hverdag i Danmark.

Et af disse lovkrav omhandler deltagelse i det integrationsprogram, som skal forberede kvinderne på et ordinært fuldtidsarbejde i fremtiden. For langt de fleste nyankomne kvinder udgør det imidlertid en stor udfordring blot at få den nye hverdag til at hænge sammen, at få afleveret børnene i institution før sprogskole og praktik og at få pengene til at række til månedens udgang. I praksis er de afhængige af andres hjælp til at følge børnene i skole, til at køre sig til kirke eller til at skaffe en sofa. Kvinderne er udvalgt til genbosætning i Danmark på baggrund af deres særlige sårbarheder som enlige mødre. I Danmark er de imidlertid indbefattet af en lovgivning, der sidestiller dem med andre flygtningegrupper, og hvor sigtet er selvforsørgelse og hjemsendelse. Selvom familierne er taknemmelige for deres hjem i Danmark og går engageret til opgaven med at skabe sig et nyt liv, er de udfordret af den økonomiske virkelighed, som lovgivningen skaber. Der er sjældent råd til mere end det helt basale, og det kan derfor have lange udsigter at kunne indrette et hjemligt udgangspunkt for deres nye tilværelser.

Forslag til videre læsning

Ahmed, Sara (2006): *Queer Phenomenology. Orientations, Objects, Others*.
Duke University Press.

Larsen, Birgitte Romme (2011): "Drawing Back the Curtains. The Role of Domestic Space in the Social Inclusion and Exclusion of Refugees in Rural Denmark", *Social Analysis*, 55(2): 142-158.

Ramsay, Georgina (2018): *Impossible Refuge: The Control and Constraint of Refugee Futures*.
London and New York: Routledge.

Om forfatterne

Emilie Mortensen er adjunkt ved Afdelingen for Antropologi (AU) og arbejder på forskningsprojektet "Reorienting Integration". Hendes aktuelle arbejder fokuserer på spørgsmål om moderskab i relation til nyankomne congolesiske kvoteflygtninge i Danmark.

Mikkel Rytter er Professor på Afdelingen for Antropologi (AU) og forskningsleder på forskningsprojektet "Reorienting integration", hvor han særligt fokuserer på etik og repræsentation samt brydninger i politik, medier og lokalsamfund som følge af kvoteflygtningenes genbosættelse og opbygning af nye liv.

